

ВСТУП

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладення навчальної дисципліни – вивчення теоретичних та методичних основ рекреаційної географії та екскурсознавства і набуття практичних навичок з територіальної організації екскурсійної діяльності.

1.2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни:

- розкрити понятійно-термінологічний апарат рекреаційної географії та екскурсознавства;
- розкрити зміст рекреаційної, екскурсійної діяльності і висвітлити соціально-економічну сутність рекреації;
- розкрити зміст рекреаційних ресурсів, засобів їх використання і оцінки;
- розкрити поняття територіальної рекреаційної системи (ТРС);
- висвітлити механізм рекреаційного районування;
- охарактеризувати сучасний етап розвитку рекреаційної та екскурсійної діяльності на всіх ієрархічних рівнях.

1.3. Кількість кредитів – 2.

1.4. Загальна кількість годин – 57,0.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-
Семестр	
8-й	-
Лекції	
24 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	-
Лабораторні заняття	
0 год.	-
Самостійна робота	
0 год.	-
Індивідуальні завдання	
0 год.	.

1.6. Заплановані результати навчання.

За результатами навчання студенти повинні:

Знати:

- основні поняття і терміни рекреаційної географії та екскурсознавства;
- зміст і особливості рекреаційної та екскурсійної діяльності;
- необхідні передумови розвитку рекреаційного процесу;
- сутність і склад рекреаційних ресурсів;
- сутність екскурсії та її складові;
- механізм формування ТРС, їх основні властивості;
- основи управління рекреаційною та екскурсійною діяльністю на різних рівнях;
- основи рекреаційного районування, його призначення;
- рекреаційні райони світу, України;
- екскурсійні об'єкти України, Харківської області;
- механізм взаємодії рекреації і навколишнього природного середовища

Уміти:

- підібрати необхідний фактичний матеріал;
- давати оцінку рекреаційним ресурсам;
- аналізувати стан розвитку рекреаційної індустрії в певних рекреаційних районах;
- вивчити екскурсійний матеріал;
- підготувати індивідуальний текст екскурсії на конкретну тему;
- скласти технологічну карту екскурсії;
- використовувати методичні прийоми на практиці;
- брати участь у популяризації екскурсійних можливостей рідного краю.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади рекреаційної географії. Рекреаційне районування. Рекреаційні ресурси України та світу.

Тема 1. Мета і завдання курсу. Вступ до рекреаційної географії. Рекреація як система уявлень про діяльність людей у вільний час і простір, в якому вона відбувається. Предмет і об'єкт рекреаційної географії на сучасному етапі розвитку української держави. Погляди науковців на об'єкт і предмет рекреаційної географії. Основні завдання науки. Зв'язки рекреаційної географії з іншими дисциплінами. Методи рекреаційної географії. Історія виникнення і розвитку рекреаційної географії в Україні. Основні напрямки рекреаційно-географічних досліджень. Вітчизняні дослідження в галузі рекреаційної географії.

Тема 2. Основні поняття і терміни рекреаційної географії. Рекреація як соціально-економічне явище. Співвідношення понять рекреаційної географії, їх систематизація: рекреація, вільний час, рекреаційні потреби, рекреаційні ресурси, рекреаційна територія, рекреаційний потенціал, рекреаційне освоєння, рекреаційна освоєність території, рекреаційне навантаження. «Рекреація»: зміст поняття. Передумови становлення і розвитку рекреації (економічні, соціально-культурні, політичні, наявність рекреаційних ресурсів). Соціально-економічна сутність рекреації. Основні функції рекреації (медико-біологічна, соціально-культурна, економічна). Поняття «вільний час» в рекреаційній географії. Співвідношення понять «рекреація», «туризм», «екскурсія», «міграція». Проблеми визначення поняття «туризм». Визначення понять «туризм», «лікування», «відпочинок» як основних форм рекреації, їх трактування на законодавчому та науковому рівнях.

Тема 3. Рекреаційне районування. Територіальна рекреаційна система як об'єкт рекреаційної географії. Мета рекреаційного районування. Визначення поняття рекреаційного району, його характерні властивості. Ознаки рекреаційних районів і

методика їх виділення. Таксономічні одиниці рекреаційного районування. Огляд існуючих прикладів рекреаційного районування України: схема розміщення регіональних рекреаційних систем за І.Д. Родічкіним (1978), туристське районування М.П. Крачило (1987), рекреаційно-кліматичне районування, розроблене Київським державним університетом (1989), рекреаційне районування за О.І. Шаблієм (1994). Рекреаційні території і тенденції їх розвитку. Поняття територіальної рекреаційної системи (ТРС). Фактори формування ТРС, їх систематизація. Елементи (підсистеми) ТРС: група відпочиваючих, природні та культурно-історичні комплекси, група обслуговуючого персоналу, технічні системи, органи управління. Властивості ТРС (різноманітність, динамічність, комфортність, стійкість, ефективність, ієрархічність, надійність). Типологія ТРС. Типологія за функціями рекреаційної діяльності (лікувальні, оздоровчі, спортивні, пізнавальні ТРС); типологія за ступенем співвідношення в організації відпочинку незмінної природи і технічних систем (урбанізовані і неурбанізовані ТРС); типологія за територіальною орієнтацією (ТРС приміські і ТРС, що розміщуються на міжнаселених територіях). Територіальна організація рекреаційної діяльності.

Тема 4. Рекреаційна діяльність, її класифікація. Поняття рекреаційної діяльності і рекреаційних потреб суспільства. Рекреаційні потреби як основа організації рекреаційної діяльності. Рекреаційна діяльність відпочиваючих та організаторів відпочинку. Розрізнення і характеристика суспільних, групових і особистих рекреаційних потреб. Взаємодія рекреаційних потреб різних рівнів. Суспільні функції рекреаційної діяльності. Структурні особливості рекреаційної діяльності. Поняття циклів рекреаційної діяльності. Класифікації рекреаційної діяльності за мотивами рекреації, характером використання рекреаційних ресурсів, юридичним статусом, тривалістю, особливостями використання транспортних засобів тощо. Структура рекреаційної діяльності та її обумовленість бюджетом вільного часу, матеріальними можливостями, інтересами рекреантів. Елементарне рекреаційне заняття. основні тенденції в розвитку рекреаційної діяльності.

Тема 5. Характеристика рекреаційних районів світу. Загальна характеристика обсягів і тенденцій світового рекреаційного процесу. Міжнародні рекреаційні потоки. Поняття про держави-експортери і держави-імпортери в міжнародному туризмі. Значення лікувально-оздоровчого туризму для економіки деяких країн світу. Туристсько-рекреаційне районування, прийняте Всесвітньою Туристською Організацією. Характеристика окремих рекреаційних районів світу: Європа, Америка, Східна Азія і Тихоокеанський регіон, Близький Схід, Південна Азія.

Тема 6. Інституціональні рівні управління рекреаційною галуззю та екскурсійною діяльністю. Рекреація й охорона навколишнього природного середовища. Місце і роль в системі розподілу праці. Структура галузі. Міжнародне регулювання і управління рекреаційною галуззю (Всесвітня Туристська Організація). Державне регулювання рекреаційної галузі в Україні. Ринкове регулювання. Маркетинг в туризмі. Основи правового регулювання екскурсійною діяльністю. Рекреація в світовій концепції сталого розвитку. Рекреаційне природокористування, його функції. Поняття рекреаційної ємності і рекреаційного навантаження. Методичні питання визначення рекреаційних навантажень на природні комплекси. Ефективність використання рекреаційних ресурсів. рекреаційне використання територій, що охороняються. Екологічна ситуація і рекреаційне природокористування. Екологічний туризм.

Розділ 2. Основи екскурсоведства та екскурсійної діяльності. Екскурсійні ресурси України і Харківської області.

Тема 7. Основи екскурсійної теорії. Теорія екскурсійної справи. Екскурсійна діяльність. Екскурсоведство як галузь теоретичних знань, яким вивчає функціонально-діяльнісну сутність, методи моделювання, підготовки та проведення екскурсій. Мета екскурсійної теорії. Сутність екскурсій. Визначення поняття «екскурсія» за різними

авторами (І. Гревс, В. Герд, Ю. Соколовський, М. Анциферов, Л. Бархаш, Л. Ушаков, Б. Смелянов, інші). Ознаки та функції екскурсій (наукової пропаганди, інформації, організації дозвілля, формування інтересів, розширення світогляду, культурного дозвілля). Класифікація екскурсій (за критерієм змісту, тематикою, складом учасників, місцем проведення, формою проведення, способом пересування). Екскурсійний метод пізнання. Екскурсійний аналіз.

Тема 8. Методика підготовки екскурсії. Основні етапи підготовки екскурсії. Визначення теми, цілей, головних завдань екскурсії. Добір і вивчення літератури - педагогічної, історичної, краєзнавчої, допоміжної, мемуарної, довідкової, спеціальної. Опрацювання архівних матеріалів, експозицій музеїв та виставок. Добір матеріалу та складання конспектів, тез і т. п. Відвідання наукових установ, архітектурних та художніх майстерень, промислових підприємств, консультації зі спеціалістами. Зустрічі з учасниками і свідками подій. Вибір об'єктів, визначення їх кількості, вивчення і накопичення матеріалу, складання "паспортів". Визначення маршруту. Хронометраж екскурсії. Уточнення екскурсійних об'єктів, зупинок. Вибір місць екскурсійного показу. Складання текстів екскурсії (індивідуального, контрольного). Комплектування ілюстративного матеріалу за темою екскурсії ("портфель екскурсовода"). Складання методичної розробки екскурсії, бібліографії з теми. Висновки щодо тексту екскурсії та її методичної розробки. Проведення пробної екскурсії, її затвердження.

Тема 9. Методика проведення екскурсії. Цілі та завдання екскурсії. Методичні прийоми проведення екскурсії (показ об'єктів та розповідь про них). Екскурсійний показ об'єктів. Розташування екскурсійної групи. Цілеспрямованість показу об'єктів. Методичні прийоми показу: попередній огляд, екскурсійний аналіз, зорова реконструкція, локалізація подій, порівняння. Прийоми показу допоміжних матеріалів (ілюстрацій, схем, карт та ін.) Роль жестів у показі екскурсоводом екскурсійних об'єктів. Розповідь у ході екскурсії. Основні вимоги до розповіді: наукова обґрунтованість, достовірність, конкретність, лаконічність, доступність, яскравість викладу матеріалу. Логічні переходи, їх роль у викладенні екскурсійного матеріалу. Методичні прийоми розповіді: роз'яснення, опис, коментування, екскурсійна довідка, літературний монтаж, цитування. Вступ (організаційна та інформаційна частини) і підсумки як складові екскурсії. Узагальнення та висновки. Мова екскурсовода. Темп і характер мовлення. Методичні прийоми активізації пізнавальної діяльності екскурсантів. Культура поведінки і зовнішній вигляд екскурсовода.

Тема 10. Екскурсійні ресурси України та Харківської області. Рекреаційні ресурси України, їх види і загальна характеристика. Кліматичні ресурси, загальна характеристика кліматичних умов України. Бальнеологічні ресурси, бальнеологічні курорти України. Водні ресурси та їх рекреаційне використання. Узбережжя морів. Природно-заповідний фонд як рекреаційний ресурс. Основні історико-культурні об'єкти України: територіальний аспект. Оцінка архітектурно-історичних рекреаційних ресурсів. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Україні (Софія Київська. Печерська Лавра, Старий Львів, Кам'янець-Подільський). Визначні пам'ятки архітектури і містобудування. Археологічні та етнографічні особливості території та місця. пов'язані з життям та діяльністю видатних людей. Музеї. Потенціал рекреаційних ресурсів України, сучасний рівень його використання. Характеристика рекреаційних ресурсів та екскурсійних об'єктів України.

Характеристика рекреаційних ресурсів та екскурсійних об'єктів Харківщини. Рекреаційне районування області, огляд районів. Об'єкти туризму: археологічні, історичні, природні, місця. пов'язані з життям та діяльністю видатних осіб. Природно-заповідний фонд Харківщини як об'єкт рекреаційної та екскурсійної діяльності. Використання пам'яток садово-паркового мистецтва та старовинних садиб як екскурсійних об'єктів.

3. Структура навчальної дисципліни

Усього годин	48	24	24									
---------------------	-----------	-----------	-----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до рекреаційної географії. Понятійно-термінологічний апарат науки.	2
2	Класифікація рекреаційної діяльності. Характеристика рекреаційних регіонів та центрів світу.	2
3	Територіальні рекреаційні системи.	2
4	Характеристика рекреаційних ресурсів Харківської області.	2
5	Основи екскурсознавства та організації екскурсійної діяльності.	2
6	Функції екскурсії у задоволенні рекреаційних потреб людини. Класифікація екскурсій.	2
7	Технологія проектування та формування послуги «екскурсія».	2
8	Технологічна карта екскурсії.	4
9	Складання індивідуального тексту екскурсії	4
10	Екскурсійні об'єкти Харківської області	2
	Разом	24

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія виникнення й розвитку рекреаційної географії. Вітчизняні дослідження в галузі рекреаційної географії	1
2	Правове регулювання туристичної діяльності в Україні. Стандарти в галузі туристичної діяльності	1
3	Рекреаційний потенціал території. Оцінка рекреаційних ресурсів: основні етапи, методика, проблеми оцінювання	1
4	Туризм та його види. Класифікація туризму. Характеристика основних видів туризму	1
5	Досвід рекреаційного районування території України	1
6	Характеристика Причорноморського рекреаційного району	1
7	Характеристика Придніпровсько-Донецького рекреаційного району	1
8	Характеристика Полісько-Столичного рекреаційного району	1
9	Характеристика Карпатсько-Подільського рекреаційного району	1
10	Індивідуальне навчально - дослідне завдання (курсова робота)	9
	Разом	18

6. Індивідуальні завдання

Теми рефератів

1. Туристсько-рекреаційні ресурси Вінницької області.
2. Туристсько-рекреаційні ресурси Волинської області.
3. Туристсько-рекреаційні ресурси Дніпропетровської області.
4. Туристсько-рекреаційні ресурси Донецької області.
5. Туристсько-рекреаційні ресурси Житомирської області.
6. Туристсько-рекреаційні ресурси Закарпатської області.
7. Туристсько-рекреаційні ресурси Запорізької області.
8. Туристсько-рекреаційні ресурси Івано-Франківської області.
9. Туристсько-рекреаційні ресурси Кіровоградської області.
10. Туристсько-рекреаційні ресурси Київської області.
11. Туристсько-рекреаційні ресурси Львівської області.
12. Туристсько-рекреаційні ресурси Луганської області.
13. Туристсько-рекреаційні ресурси Миколаївської області.
14. Туристсько-рекреаційні ресурси Одеської області.
15. Туристсько-рекреаційні ресурси Полтавської області.
16. Туристсько-рекреаційні ресурси Рівненської області.
17. Туристсько-рекреаційні ресурси Сумської області.
18. Туристсько-рекреаційні ресурси Тернопільської області.
19. Туристсько-рекреаційні ресурси Харківської області.
20. Туристсько-рекреаційні ресурси Херсонської області.
21. Туристсько-рекреаційні ресурси Хмельницької області.
22. Туристсько-рекреаційні ресурси Черкаської області.
23. Туристсько-рекреаційні ресурси Чернігівської області.
24. Туристсько-рекреаційні ресурси Чернівецької області.

7. Методи контролю

Модульні контрольні роботи

8. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю в формі заліку без виконання залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Сума	
Розділ 1			Розділ 2		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання
T1	T2	T3	T4	T5		
10	10	10	14	16	20	20
						100

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для заліку
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Агеева О. А., Двориченко В. В., Забаев Ю. В. и др. Некоторые аспекты функционирования индустрии туризма / Под общ. ред. А. Л. Лесникова, И. П. Мацицкого, А. В. Чернышева. — М.: Вестник, 1998.
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. - К.: Київ, ун-т, 2001. - 395 с.
3. Биржаков М. Б. Введение в туризм. — СПб.: "Издательский дом Гер-да", 2002.
4. Зорин И. В., Квартальнов В. А. Энциклопедия туризма. — М.: Финансы и статистика, 2000.
5. Ильина Е. И. Туроперейтинг: организация деятельности. — М.: Финансы и статистика, 2001.
6. Закон України „Про внесення змін до Закону України „Про туризм” від 18 листопада 2003 р. № 1282 // Урядовий кур’єр. – 2003. – 25 груд. (№ 244) – С. 15-19.
7. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р.
8. Закон України «Про курорти» від 5.10.2000 р. № 2026
9. Кабушкин Я. Я. Менеджмент туризма: Учеб. пособ. — Мн.: БГЭУ, 2001.

10. Квартальнов В. А. Теория и практика туризма: Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2003.
11. Кукурудза М.М. Менеджмент національних парків: Навч. посіб. - Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. -127 с.
12. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг: Геопросторові аспекти. — 2-ге вид., перероб. та доп. — К.: Альтерпрес, 2003.
13. Мальська М. Я., Худо В. В. Менеджмент туризму. Вступ до спеціальності: Навч. посіб. — Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002.
14. Мальська М. Я., Худо В. В. Туристичний бізнес; теорія і практика: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 424 с.
15. Мальська М. Я., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу: Навч. посіб. — К.: Центр навчальної літератури, 2004.
16. Маценко Г. О. Книга рекордів України. Природа навколо нас. - Тернопіль: Навчальна книга "Богдан", 2000.
17. Мироненко Н. С, Твердохлебов И. Т. Рекреационная география. - М.: Изд-во МГУ, 1981. - 207 с.
18. Немець Л.М., Лаптев В.Г., Редін В.І., Редіна В.А., Скриль І.А. Методичні рекомендації для виконання дипломних робіт з напрямку «Туризм. Рекреація. Екскурсоведство. Економічна та соціальна географія». – Харків, 2008. – 35 с.
19. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2003. - 352 с.
20. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення: Довідник. - К., 1998. - 240 с.
- 21.Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. / В.Л. Петранівський, М.Й. Рутинський./ за ред. проф. Ф.Д. Заставного. – 2-ге вид., виправл. – К: Знання, 2008. – 575 с.
22. Портер Майкл Э. Конкуренция / Майкл Э. Портер: пер. с англ.: учеб. пособие. – М.: ИД «Вильямс», 2001. – 495 с.
23. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення: довідник. – К., 1998. – 240 с.
24. Редіна В.А., Редін В.І., Скриль І.А., Лаптев В.Г., Ключко Л.В. Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Рекреаційна географія». – Харків, 2008. – 47 с.
25. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посіб./ Н.В. Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
26. Федорченко В.Х., Мініч І.М. Туристський словник-довідник: Навч. посіб. – К.: Дніпро, 2000. – 54 с.
27. Холловей Дж. К., Тейлор Н. Туристический бизнес: Пер. с 7-го англ. изд. — К.: Знання, 2007. — 798 с.
28. Туризм и отраслевые системы. Менеджмент Туризма. / Под ред. Квартальнова В. А., Зорина И. В. - М.: Финансы и статистика, 2001 - с. 269.
29. Царик Л. П., Чернюк Г. В. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2001.

Допоміжна література

1. Барановський В. А. Екологічний атлас України. - К.: Гео-графіка, 2000.
2. Борейко В. История заповедного дела в Украине. - К., 1995. - 181 с.
3. Генсирук А. С, Нижник М. С, Возняк Р. Р. Рекреационное использование лесов. - К.: Урожай, 1987.
4. Гетьман В. І. Основні завдання і проблеми розвитку екотуризму в національних природних парках і біосферних заповідниках України / Гори і люди (у контексті сталого розвитку): Матеріали міжнар. конф. 14-18 жовтня. - Рахів, 2002. - С. 304-313.

5. Гетьман В. І. Платні рекреаційні послуги установ природно-заповідного фонду України: законодавчі норми та економічні можливості // УГЖ. - 2002. - № 1. - С 58-64.
6. Гетьман В. І. Туризм і збереження довкілля Українських Карпат // Географія та основи економіки в школі. - 2000. - №3. - С 48-52.
7. Долишний М. И., Нудельман М.С., Ткаченко К.К. и др. Карпатский рекреационный комплекс. - К.: Наукова думка, 1984. - 184 с.
8. Заповідники і національні природні парки України. - К.: Вища школа, 1999.
9. Заставний Ф.Д. Географія України: У 2 кн. - Л.: Світ, 1994.
11. Національні природні парки: проблеми становлення та розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. - Яремча, 2000.
12. Недашківская Н.Ю. Рекреационная система Украинских Карпат. - К.: Вища школа, 1983. - 117 с.
16. Огульчанский А. Я., Иванченко А. В., Федоренко Н. Я. Заповедники Приазовья: Путеводитель. - Днепропетровск: Преминь, 1978. - 64 с.
17. Реймерс Н. Ф., Штильмарк Ф. Р. Особо охраняемые природные территории. - М.: Наука, 1978.
19. Рутинський М.Й. Врахування ландшафтного різноманіття у функціональному зонуванні національних природних парків України / Ландшафти і сучасність: 36. наук, праць. - Київ; Вінниця: Гіпаніс, 2000. - С 98-102.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Зелений туризм (сільський відпочинок в Україні) - www.ruraltourism.com.ua
2. Інформаційно-туристичний центр Рівненщини – www.tourism.rv.ua
3. Інформаційно-туристичний центр Львівщини – www.tourism.lviv.ua
4. Інформаційно-туристичний центр Чернігівщини – www.ch-turizm.com.ua
5. Квебекская декларация по экологическому туризму 22 мая 2002 г. // <http://www.world-ecotourism.org/ruso/global/globalcodeethicscode documents>
6. Офіційний сайт Міністерства культури і туризму України – www.mincult.gov.ua
7. Міністерство курортів і туризму АР Крим – www.mintourism.crimea-portal.gov.ua
8. Музейний простір України – www.ukrmuseum.org.ua
9. Официальный сайт компании «Майгер Консалтинг» www.maygerconsulting.com
10. Офіційний Інтернет-сайт Криму “Крим туристичний” – www.tourism.crimea.ua
11. Офіційний сайт Всеукраїнського проекту «7 чудес України» www.7chudes.in.ua
12. Офіційний сайт Державного Комітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Офіційний туристичний сайт Київщини - www.ko-tourism.gov.ua
14. Портал “Санаторно-курортне лікування” – www.crimea-skl.info/
15. Презентаційний туристичний сайт Закарпатської області – www.transcarpathiatour.ua.
16. Презентаційний туристичний сайт Тернопільщини – www.ternotour.com.ua
17. Регіональний інформаційний портал Херсонщини «АРТКАВУН» - www.artkavun.kherson.ua
18. Сайт Туристична Диканщина – www.dikanka-turism.narod.ru
19. Спілка сприяння сільського зеленого туризму України – www.greentour.com.ua
20. Туристичний сервер Криму – www.tour.crimea.com.
21. Українська спадщина (Історико-культурна спадщина України: пам'ятники історії, мистецтво, архітектура. Портал Науково-дослідного інституту пам'ятко-охоронних досліджень) – www.heritage.com.ua
22. Українсько-польський туристичний портал, Рада з туризму Карпатського регіону – www.tourism-carpathian.com.ua
23. Феноменология путешествий как предмет туристики <http://academy.rmat.ru/2005/09/23/fenomenologiya-puteshestvii-kak-predmet-turistiki.html>
24. www.tourism.gov.ua